

Pospíšil, Ivo

Slovo, text, média, výchova

Opera Slavica. 2008, vol. 18, iss. 1, pp. 44-45

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116664>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

pologií, kulturními dějinami a geografíí, je zajímavá teorie tzv. geokritiky belgického badatele B. Westphala, kterou můžeme definovat jako poetiku interakce mezi lidským prostorem a literaturou, jako disciplinární obor studující vztahy mezi fiktivními či skutečnými světy literárních děl a jejich sociogeografickými kontexty, které mohou ovlivňovat formování kulturních identit. Monografii uzavírají pasáže o časové dimenzi literárního díla, o kulturní paměti a palimpsestové technice tzv. literárního kánonu, v jehož textové struktuře se semioticky uchovávají citáty, tropy a veškerá slovesná motivika. Tento diachronní aspekt umělecké tradice Juvan poté demonstuje na tvaroslovném vývoji slovinského sonetu a tzv. sonetního věnce.

Publikace *Literarna veda v rekonstrukciji* i přes své skromné žánrové označení „úvod“ přerůstá běžný charakter literárněteoretických propedeutik. Juvan dochází k názoru, že úvahy o krizi uměnovědného myšlení jsou permanentně přítomným znakem literárního vývoje, přičemž na rekognoscaci a interpretaci předmětu, metod i terminologického aparátu literární vědy nelze esejisticky rezignovat, není však možné přistoupit ani na dekonstrukční demontáž klíčových kategorií. Pojem „rekonstrukce“ je v Juvanově pojetí jakýmsi hodnotovým protikladem právě k imanentně chápané „de-konstrukci“, znamená jednak restrukturaaci a reinterpretaci již užívaných termínů, kterým se badatel snaží poskytnout novou funkčnost a smysl – nejde tedy o mechanicky prolongovanou inovaci –, jednak redistribuci předmětu a metod vědeckého zkoumání: literární věda musí být multidisciplinární a komunikačně otevřená k humanitním a sociálním oborům, na druhou stranu je povinna zpřesňovat své vlastní koncepty, držet dosaženou tradici estetického a filologického bádání.

Miloš Zelenka

Slovo, text, média, výchova

Bína, D. a kol.: Výchova k mediální gramotnosti. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2005, 103 s.

Bína, D.: Růst umu promlouvat. (Traktát o vzdělávání). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2005, 56 s.

Jihočeský filolog a pedagog napsal, resp. s týmem spolupracovníků vytvořil dva texty, které mají vztah k vzdělání a mediální gramotnosti. Jsou to témata jakoby obecná, přece však nejbližší k literárním oborům, k textům, k tomu, čím se zabývá filologie obecně a filologická slavistika zvláště.

Teorie médií, jak ji Bína a jeho kolektiv prezentuje, by mohla být součástí zvláštního oboru, tj. masmediální komunikace, ale jednou částí míří také k teorii textu, resp. literatury. Důležitost médií je dnes zjevná a literatura, která v médiích není, buď není vůbec, nebo má podstatně oslabenou funkci. Pokud jde o tzv. mediální gramotnost, rozlišují autoři kromě výpovědní a komunikační kompetence tzv. funkční gramotnost a mediální gramotnost – právě ta posledně jmenovaná je vlastním objektem učebního textu. Je skutečností to, co autoři praví dále: média určují literaturu. Opravdová vzdělanost dnes není bez vzdělanosti v médiích (McLuhan). Po historickém exkurzu autoři uvádějí různé aspekty téhož: tj. mediální pedagogiku či mediální výchovu, ale také krušné pasáže o soumraku textu a výpovědní kompetenci, zajímavá je stručná pasáž o žánrech, o edutainmentu – tedy hravé vý-

uce, souboru mediálních prezentací, které umožňují zpestření výukové metody, což dnes běžně děje. Dnes je to tak, že než se něco stačí popsat, již je to v běhu a vzápětí se to stává minulostí: to dokládá důležitost tohoto kompendia, zároveň však ukazuje na to, že v blízké budoucnosti může být zase jinak a také to, že očekávané radikální kroky bývají často ještě radikálnější, ale také, že radikální být vůbec nemusí: i resistance, zpětná vazba, regres jsou přirozenou součástí vývoje a dějiny staré i novější jsou toho svědky.

Studie D. Bíny a jeho kolektivu je typickou multidisciplinární prací zasahující do mediálních studií, teorie komunikace a sémiotiky a také do pedagogických a filologických disciplín. Je to ukázka toho, že nové věci vskutku vznikají na hranách oborů, ale také toho, že tyto nové sféry, nové obory a oborové průsečíky zatím ještě hledají svou relativně ustálenou podobu: interdisciplinaritu již našly, neboť z ní vyšly, nyní zase hledají disciplinaritu, tj. vlastní pevnou identitu.

Druhá knížka, vlastně esej, jež se podle starých filozofů nazývá „traktátem“ zaujme již jazykem i tím, že s jazykem se tu pracuje a že promluva je chápána jako něco v tomto světě velmi podstatného. Autor koncipuje řečové chování, resp. definuje výchovu jako podporu výřečnosti – „tělo máme, řeč jsme“ (s. 9). Lze souhlasit, že „vědět je umět říci“, že „vidíme věty, cítíme věty, konáme věty“, že „řeč vládne“. Že ve světě jde o boj o moc hraním her. Naopak text je pro něho v soumraku. Bínovo vyzvání k radosti z růstu je pochopitelné, ale stejně jeho strategie vyvolává otázky: ta největší se týká smyslu takové činnosti a jejího přesahu. Explicit jeho textu je spíše hrozivý než radostný: je dobře podpořit pospolitost milovníků řeči proti logofágům, ale neustálá lstivost, kterou nám autor radí, „přihrávky do běhu“, nové vrhání do nových figur-experimentů, jako by nepočítalo s nutností zastavení a kontemplace, ponoření do sebe i do druhých. Nevím, jestli jsou to účinné prostředky záchrany světa, po níž autor volá.

Vzal bych proto z jeho eseje voluntaristicky, co je podstatné pro mě: to je podle mého soudu pěstování jazyka jako řeči, ale i jako textu (ostatně dnes je svět jedním velkým textem), zdůraznění řeči jako hybatelky světa, jako alfy a omegy, nikoli jako „servisu“, tedy služebné sféry jiným, konjunkturálním oborům, docenění minuciózní a neefektivní práce s jazykem od prvních slůvek po artefakty a docenění pěstění tohoto statku a umění, jak s ním pracovat. Z tohoto hlediska jsou obě knížky potřebné nejen pro filology.

Ivo Pospíšil

Vítaná (stredo)európskosť a kontextualita brnenského zborníka

Karel Krejčí a evropské myšlení. Slavistická společnost Franka Wolmana, Brno, 2006.

S menom českého literárneho vedca **Karla Krejčího** (1904-1979) sa spájajú najmä výskumy a vedecké práce v oblasti literárnej komparistiky, literárnej histórie, genológie, bohemistiky a polonistiky. Krejčí významne ovplyvnil česko-slovenskú (aj keď v slovenskom kontexte sa mu doposiaľ nevenovala výraznejšia pozornosť – z ostatných rokov by som upozornil vari na príspevky jeho žiaka Pavla Winczera v *Slovak Review* 1/2002 či *Slavia* 4/2005) a poľskú literárnu vedu od tridsiatych až do konca sedemdesiatych rokov 20-storočia. Túto „informačnú medzeru“ sa rozhodli zaplniť exponenti brnenskej Slavistickej spoločnosti Franka Wollmana, ktorí v spolupráci s Ústavom slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej Univerzity v Brne vydali zborník príspevkov pod názvom **Karel Krejčí a európske myslenie**. Jeho editori – slavisti Ivo Pospíšil a Miloš Zelenka – pred-